

■ ■ Cossetània

GUIA CURIOSA DE BARCELONA

JOAN DE DÉU PRATS

MÉS
DE 200
CURIOSITATS PER
CONÈIXER MILLOR
LA CIUTAT

VIA AUGUSTA

• *Col·lecció Via Augusta – 10* •

Guia curiosa de Barcelona

JOAN DE DÉU PRATS

□■ Cossetània

Primera edició: febrer del 2023

© del text: Joan de Déu Prats i Pijoan

© de l'edició:
9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
C/ de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: 3 x Tres

Impressió: Romanyà Valls, SA

ISBN: 978-84-1356-240-7

DL T 10-2023

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre, ni la seva incorporació a un sistema informàtic, ni la seva transmissió en cap forma ni per cap mitjà, sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del *copyright*.

ÍNDIX

Invitació a la lectura	9
CURIOSITATS NATURALS.....	11
Què són el Paral·lel i la Meridiana?.....	13
És important el meridià de Barcelona?.....	14
Una ciutat sobre dos deltes?	15
Montjuïc era una illa?	15
Què vol dir Tibidabo?	16
Què hi fa, un mamut a la Ciutadella?	16
Hi ha un riu sota Barcelona?.....	17
Què era l'illa de Maians?.....	18
Hi ha una serralada dins la ciutat?	18
Quin és el gran pulmó de Barcelona?	19
Quin clima té Barcelona?.....	20
Per què tenim un temps tan bo?	20
Per què plou a la primavera i a la tardor?.....	21
Quin vent porta la pluja a Barcelona?.....	21
Què és l'illa de calor?.....	22
On fa més fred de Barcelona?	22
Per què hi ha boires a la costa?.....	23
Què és la pluja de sang?	23
Què són les llevantades?	24
Quina va ser la Nit Terrible?	24
Què és la gota freda?	25
I el fred siberià?	25
Barcelona està contaminada?	26
Montjuïc era un abocador?.....	26
El Besòs era una claveguera?.....	27
Com era antigament el litoral?	28
Es pot veure Mallorca des del Tibidabo?	28
Com és el mar de Barcelona?	29
Passen balenes per la ciutat?	29
Per què hi ha coloms a Barcelona?	30
I cotorres?	30
Hi viuen falcons, a la ciutat?	31
I serps?	32
Quantes rates hi ha a Barcelona?	32
Trescaven els llops per Barcelona?.....	33
Per què hi ha tants senglars?.....	33
De qui va ser la idea de plantar palmeres?.....	34
Quins arbres es fan a Barcelona?	34

El plàtan encara és típic de la ciutat?	35
Quin és l'arbre més fort de la ciutat?.....	36
Com és que Barcelona tenia un goril·la albí?.....	36
CURIOSITATS FUNDACIONALS	37
Qui va fundar Barcelona?	39
Per què santa Eulàlia era la patrona?	39
Quins van ser els primers barcelonins?	40
I els laietans?	41
Què era Barkeno?	42
D'on surt el nom de Barkeno?	42
Qui va posar la primera pedra de Barcelona?	43
Què vol dir Tàber?	44
Per què el nom romà de Barcelona és tan llarg?	44
Qui va ser el primer alcalde de la ciutat?	45
I el primer escriptor?	45
Què vol dir Montjuïc?	46
Què vol dir Llobregat?	46
Qui poblava Bàrcino?	47
Per què es va emmurallar Bàrcino?	47
CURIOSITATS MEDIEVALS	49
Quin és l'indret més sagrat de Barcelona?.....	51
Quina és l'església més antiga?	51
El fill del Pilós és al Raval?	52
Barcelona va viure en heretgia?	52
Què era Barxiluna?	53
Per què Barcelona es diu Ciutat Comtal?	53
A qui pertanyia Barcelona?	54
Què era el Consell de Cent?	54
Què era el Rec Comtal?	55
Tenim una mòmia a Barcelona?	55
Hi havia esclaus a Barcelona?	56
Per què és patrona la Mercè?	57
I santa Madrona?.....	57
Per què Barcelona és la capital de Catalunya?	58
Què són les Drassanes, a banda d'una estació de metro?	59
Barcelona era una potència comercial mediterrània?	59
Quan va ser la primera pandèmia?	60
On és la Quinta Forca?	61
On feien els tornejos els cavallers medievals?	61
Hi va haver una massacre al mig de la ciutat?.....	62
Quina era la porta principal de Barcelona?.....	63
Hi ha un bufó enterrat a la Catedral?	63

Quin és el Partenó català?	64
Barcelona ha patit un gran terratrèmol?	64
Què eren la Biga i la Busca?	65
On era el passeig principal a l'edat mitjana?	65
Què és l'Oucomballa?	66

CURIOSITATS DE LA BARCELONA DE L'ÈPOCA MODERNA 67

Des de quan té port Barcelona?	69
Un escut de la Inquisició al bell mig de la ciutat?	70
Quan es va fer el Palau de la Generalitat?	70
Què és el Crist de Lepant?	71
Qui era sant Roc?	72
Quan se celebra la Fira de Sant Ponç?	73
Qui beu aigua de Canaletes torna a Barcelona?	74
Qui era Juliana Morell?	74
D'on surt l'himne d' <i>Els segadors</i> ?	75
A banda de l'escudella, hi havia altres pilotes?	75
Qui era el doctor Pa i Aigua?	76
Què era la Coronela?	77
On es va signar la capitulació de Barcelona?	78
Barcelona té un barri fantasma?	78
Qui era la virreina del Palau?	79
Per què el cementiri Vell és al Poblenou?	79
Què eren els rebomboris del pa?	80
Per què el gegant de la Ciutat ballava pel terrat?	80

CURIOSITATS DE LA BARCELONA VUITCENTISTA..... 81

Quantes epidèmies ha patit Barcelona?	83
Per què es tiren caramels per Sant Medir?	84
Què era <i>El Brusí</i> ?	85
Quina va ser la primera fàbrica de la ciutat?	85
Per què es cremaven convents?	86
Què vol dir Boqueria?	86
Qui és el Ferran del carrer de Ferran?	87
On és Can Seixanta?	87
A qui se li va acudir de fer el Liceu?	88
Qui seu al monument de la part baixa de la Rambla?	88
Quan s'encengueren els primers fanals de gas?	89
Per què cal bombardejar Barcelona cada 50 anys?	90
Per què tenim una plaça que es diu Lesseps?	90
Qui era Pi i Molist, a banda d'un carrer?	91
Què són els Cors de Clavé?	91
Per què es van enderrocar les muralles?	92
Agradaven les curses de braus?	93

Què significa <i>rambla</i> ?	93
Les exploracions submarines començaren a Barcelona?	94
Hi ha un monument esclavista a la ciutat?	94
És eixut el Poble-sec?	95
Què eren els prats d'indianes?.....	95
Qui era Moritz, l'alsacià?.....	96
Qui són els de can Fanga?	96
Per què tenim entresols i principals a l'Eixample?	97
Què és Icària?	97
Per què es va fer l'Eixample?.....	98
Quan va néixer el passeig de Gràcia?	98
L'Eixample és un llibre d'història?	99
Des de quan Barcelona té policia municipal?	100
Qui era el doctor Andreu?.....	101
Per què hi ha un monument a Colom al final de la Rambla?.....	101
Per què l'Estrella és Damm?.....	102
La Ciutadella sempre ha estat un parc?	102
Per què es va fer l'Exposició Universal?.....	103
Què hi fa, un arc de triomf a Barcelona?	103
Per què tenim una dama del paraigua?	104
Per què és famós Els Quatre Gats?	104
On es va descobrir la neurona?	105
Buffalo Bill a Barcelona?	106
Com és que va esclatar una bomba al Liceu?.....	106
Hi ha una estàtua de la llibertat a Barcelona?.....	107
Quan la ciutat es va annexionar els pobles del voltant?.....	107
Qui era el Santet?	108
On són enterrats els soldats de Cuba?	108
Quan es va fundar el Barça?.....	109
Per què la samarreta del Barça és blaugrana?.....	109
Què era la Maquinista Terrestre i Marítima?.....	110
Per què són populars les festes de Gràcia?	110
CURIOSITATS DEL SEGLE XX I ACTUALITAT	111
Per què hi ha discòrdia en una <i>mansana</i> ?	113
Per què el Park Güell s'escriu amb k?	113
Per què el club de futbol Espanyol es diu Espanyol?	114
Què hi fa, un tramvia a la falda del Tibidabo?.....	114
Quin ha estat el funeral més multitudinari de la ciutat?	115
Per què és famosa la font del Gat?.....	115
Qui inventà les pastilles Juanola?.....	116
Per què agrada tant el vermut?.....	116
Què són els panots?.....	117
Qui era Francesca Bonnemaison?	117

Qui era la Vampira del Raval?	118
Per què Barcelona estava d'esquena al mar?	118
La Model era modèlica?	119
Gira Barcelona a l'espai?	120
Qui era la Verge Roja?	121
Per què Barcelona era la Rosa de Foc?	121
Per què hi ha un castell a Montjuïc?	122
Hi va haver tifus a Barcelona?	123
On s'inventà el iogurt Danone?	124
Per què anomenaven Salvador Seguí el Noi del Sucre?	124
Què és la Zona Franca?	125
Per què l'aeroport és al Prat?	125
Què va passar a la vaga de La Canadenca?	126
Einstein va ser a Barcelona?	127
Des de quan té metro la ciutat?	127
Qui era la Monyos?	128
Quan es va fer la plaça de Catalunya?	128
Per què del Raval en deien Barri Xino?	129
Per què hi ha un avió al Tibidabo?	129
Per què Montjuïc té un Poble Espanyol?	130
I una font Màgica?	130
Per què els Encants es diuen així?	131
És fals el Barri Gòtic?	131
Quina és l'obra de Gaudí més desconeguda?	132
Des de quan se celebra Sant Jordi?	132
Per què les victòries del Barça es fan a Canaletes?	133
Perquè la plaça d'Espanya es diu així?	133
On va néixer el Cacaolat?	134
Per què els taxis són grocs i negres?	134
L'única revolució anarquista del món es va fer a Barcelona?	135
El mercat de llibres d'ocasió és el més gran del món?	136
Va ser afusellat un president del Barça?	136
Hi ha un <i>Guernica</i> a Barcelona?	137
Què eren les txeques?	138
Quan plovien bombes?	139
Qui està enterrat a la fossa comuna de Montjuïc?	139
Com es diu la plaça del darrere de l'estació de Sants?	140
Va existir la famosa pau franquista?	140
Què era l'AVINGUDA de la Llum?	141
Des de quan s'encenen els semàfors?	141
Per què hi va haver una vaga de tramvies?	142
Qui era Mundet, el de les Llars?	142
Què era la Caputxinada?	143
Què extravien més els barcelonins?	143
Quan van arribar els gitanos a Barcelona?	144

Quina és la banda sonora de Barcelona?	145
Per què hi havia barraques?	145
Per què es mengen bombes a Barcelona?	146
Què hi fan, una girafa i un toro a la rambla de Catalunya?.....	146
Qui va ser el darrer botxí de la ciutat?	147
Quina és la meca del porno?	147
Què volia dir Tarradellas amb el «ja soc aquí!»?	148
Per què es fan tantes fires a Barcelona?	148
Fins quan va tenir la ciutat una estàtua de Franco?.....	149
Per a què van servir les Olimpíades?	149
Per què se celebra el Grec?.....	150
Què és el Sónar?.....	150
Quants difunts té Barcelona cada any?.....	151
Per què no s'acaba mai la Sagrada Família?.....	151
Per què els turistes compren barrets mexicans?	152
Perquè als dirigents d'esquerres els dediquen espais perifèrics?	152
Hi ha altres Barcelones al món?.....	153
Què hi fa, una antena gegant al Tibidabo?.....	153
Barcelona té una supercomputadora?	154
Per què el Mobile World Congress se celebra a Barcelona?	154
Què és el 22@?	155
Com és de gran el Camp del Barça?	155
Per què la ciutat és comercial i industrial?.....	156
I turística?.....	156
Què és un pixapins?	157
I un camacu?.....	157
Qui parla xava?.....	158
Per què diem «merci»?	158
Quanta gent viu a Barcelona?.....	159
Barcelona és femenina?	159
És Barcelona una ciutat progressista?	160
Barcelona surt al rècord Guinness de manifestacions?	161
EPÍLEG CURIÓS	163
Carrers principals.....	165
Denominacions populars	169
Dites i refranys barcelonins	171
Quins són els orígens dels barris?.....	173

INVITACIÓ A LA LECTURA

La curiositat és un gran motor de la humanitat. Fer-se preguntes és un al·licient ben humà, però, de vegades, no tenim les respostes a mà, ni el temps per indagar.

Per exemple, vivim o visitem una gran ciutat anomenada Barcelona, però què en sabem realment més enllà de tòpics i generalitats? Per què se'n diu Ciutat Comtal? Per què la seva patrona és la Mercè i per què plou tant quan se celebra aquesta festa? Per què és la capital dels catalans? Per què el seu barri central es diu Eixample? O, simplement, per què els taxis són grocs i negres o l'uniforme del Barça és blaugrana?

Potser, alguna vegada, ens hem fet aquestes o altres preguntes sobre Barcelona, però no tothom pot capbussar-se en un llibre d'història, cosa, d'altra banda, ben recomanable. Qui sap si la curiositat sobre la ciutat és fugissera o sorgeix d'una persona que ens visita i no sabem què contestar-li mentre ens gratem el cap...

Qualsevol ciutat, tal com se'ns presenta, és el cúmul o la revisió de moltes històries. Nosaltres som, de moment, el producte final del procés viscut per moltes generacions de barcelonins precedents. I, tanmateix, ens desplaçem pels carrers només capficats a resoldre maldecaps i ignorant com ha anat forjant-se la nostra ciutat.

Per tot això és útil aquest llibre, escrit amb articles que es llegeixen amb una aclucada d'ulls. Una mena de *vademecum*, lleuger, però sucós, exhaustiu i estimulant, per fer boca, per fullejar-lo per la pàgina que vulgueu i descobrir particularitats, singularitats, fets que us poden semblar anecdòtics, però que han anat bastint Barcelona. Sense oblidar els grans moments més importants i representatius d'aquesta ciutat mediterrània.

En definitiva, hem aplegat molts dels ets i uts que la caracteritzen i li donen personalitat i que, possiblement, us heu demanat per què són així o aixà. Per què Montjuïc s'anomena d'aquesta manera? Com és que hi tenim coloms? I falcons i serps! O per què s'hi va fer una exposició universal? Per què la Rambla es diu Rambla o Barcelona és una ciutat turística i alhora industrial? Quanta gent hi viu? On es van inventar el Danone o el Cacaolat? Quan es va enderrocar la Ciutadella? O per què ha viscut tants problemes socials?

Podeu obrir el llibre per la pàgina que vulgueu. O escollir una època determinada. O fer una repàs cronològic, des del principi, quan els ibers vivien sobre els deltes del Besòs i el Llobregat, fins a la ciutat cosmopolita actual, per poder descobrir-ne el sentit històric.

En aquesta obra hi trobareu les respostes a les qüestions més evidents climàtiques, geogràfiques, històriques i socials, amanides de curiositats, i explicades de manera àgil però detallada. Descobriu, doncs, el calidoscopi que és Barcelona.

Curiositats naturals

QUÈ SÓN EL PARAL·LEL I LA MERIDIANA?

Dues línies imaginàries de la Terra. Si es resseguissin imaginàriament l'avinguda del Paral·lel, cap a l'est, i la de la Meridiana, cap al sud, totes dues s'encreuarien en un indret de reminiscències romàntiques: la Torre del Rellogue del Port Vell. Allí, antigament, s'hi enlairava el far de Barcelona. Era el punt on s'acabava la ciutat. Actualment, el port s'allarga fins a la desembocadura del Llobregat, però a recer de la Torre del Rellogue s'hi arrauleixen encara les embarcacions de la flota de pesca. Si l'avinguda del Paral·lel es pogués estendre cap a l'oest, des de la Torre del Rellogue, s'arribaria a Roma i, encara més enllà, a Istanbul. Això evidencia que la latitud de Barcelona és força meridional dins el continent europeu. També ho demostra un altre fet: si s'allargués cap al sud l'avinguda de la Meridiana, s'arribaria ben a prop de la ciutat d'Alger, que es troba a només cinc-cents quilòmetres de Barcelona en línia recta. Així doncs, tenim més a prop l'Àfrica que Madrid! Aquest meridià que ressegueix l'avinguda de la Meridiana és molt famós, va servir per determinar una mesura de longitud de fama internacional: el metre, quan els científics van calcular la distància que hi ha entre la capital francesa i Barcelona! Així doncs, els que estiguin engrescats i tinguin moltes ganes de passejar poden arribar fins al pol Nord tot seguint aquella avinguda enllà. És clar que abans podrien fer una paradeta a París per comprar un anorac.

Ara cal tornar a centrar-se en els traços horitzontals. El paral·lel 41, que passa per l'avinguda del Paral·lel i continua cap a l'oest per la carretera de Sants, condueix fins ben a prop de la capital d'Espanya. No és estrany, doncs, que antigament aquella via s'anomenés carretera de Madrid. Des de fa temps, el carrer de Sants s'ha omplert de botigues i té fama de ser el carrer comercial més llarg d'Europa. L'avinguda del Paral·lel, per la seva banda, era coneguda a la primera meitat del segle XX com el Broadway català, per la quantitat d'espectacles que s'hi representaven. Curiosament, el paral·lel 41, després de saltar l'Atlàntic, va a petar a la Gran Poma. Qui ho havia de dir, que Nova York es trobava a una altura semblant a la de Madrid, Barcelona o Roma?

ÉS IMPORTANT EL MERIDIÀ DE BARCELONA?

El 1790 l'Assemblea Nacional de França va proposar, per posar fi al caos de mesures, la definició d'un sistema unificat. L'Acadèmia de Ciències encarregà la realització del projecte i els experts es van decantar per un sistema decimal el patró del qual denominaren *metro* —*metron* en grec és 'mesura'. Per evitar errors en la mesura del metre, a causa de l'aixafament dels pols de la Terra, els científics va decidir mesurar-lo al voltant dels 45° de latitud. I van triar l'arc d'aquell meridià que va de Dunkerque fins a Barcelona perquè es troba a mitja distància del Pol i de l'Equador. D'aquesta manera, Barcelona es convertí en un dels dos referents per calcular el nou patró universal de mesura.

El 20 de juny del 1792, Jean Baptiste Delambre, des de Dunkerque, i Pierre Méchain, des de Barcelona, començaren a mesurar l'arc de meridià. Després de sis anys de comprovacions trigonomètriques, van poder calcular la circumferència de la Terra i van determinar el metre com la deumilionèsima part del quart del meridià terrestre.

Durant l'estada a Barcelona, Méchain va conèixer Francesc Salvà —científic i metge, precursor del telègraf elèctric, entre altres experiments, i que va viure al carrer de Petritxol, on té placa que el recorda—, i el visità a la seva finca a prop de Montserrat per observar plegats un eclipsi de lluna. Salvà li oferiria el seu inestimable ajut per realitzar les mesures. Les referències geodèsiques de Méchain van ser la Torre de l'Homenatge del castell de Montjuïc; la Torre del Rellotge del port de Barcelona; l'antic far del port; el campanar nord de la catedral; el terrat de l'hostal La Fontana de Oro, al carrer dels Escudellers —avui Avinyó—, cantonada amb carrer Ample, i la fortalesa de la Ciutadella.

Barcelona recorda la gesta de la mesura del metre amb un monument regalat per l'Ajuntament de Dunkerque, que representa a escala el perfil d'altituds geogràfiques entre Barcelona i aquesta població. Es troba a l'avinguda de la Meridiana, entre Consell de Cent i Aragó. Cerdà, arquitecte de l'Eixample, va homenatjar Méchain i va dedicar dos carrers a la seva obra: la Meridiana, que passa pel meridià que emprà Méchain, i el Paral·lel, que passa per un paral·lel terrestre i forma angle recte amb la Meridiana.

UNA CIUTAT SOBRE DOS DELTES?

La línia de costa barcelonina estava força més enrere i Montjuïc era un illot que va quedar unit a terra ferma per un istme de sorra. El Besòs i el Llobregat van regalar a la futura Barcelona el terreny que anaven guanyant al mar. Així doncs, podríem dir que Barcelona ha anat avançant Mediterrani endins perquè és una ciutat construïda sobre dos deltes. Segles abans del segon mil·lenni, la desembocadura del Besòs formava un petit estuari. La major part de la costa estava formada per aiguamolls, llacunes i maresmes de poca fondària. A poc a poc els materials dipositats pels rius van anar fent avançar la línia de costa. L'acció del vent formava dunes, sovint situades entre els aiguamolls i la platja. Barcelona s'estén entre les boques del Besòs i el Llobregat. Un litoral de dotze quilòmetres de llarg per set de fondària fins als contraforts de Collserola. És un espai rectangular que abasta tota una comarca, la més petita de Catalunya i, a la vegada, la més poblada.

MONTJUÏC ERA UNA ILLA?

En temps remots, Barcelona era coberta per les aigües. Per aquesta raó es troba argila al subsol de la ciutat. Quan Montjuïc va emergir del fons del mar, duia a les entranyes molts fòssils. Gràcies a aquells fòssils es va poder esbrinar l'edat de la muntanya: catorze milions d'anys. Això indica que la pedra de Montjuïc, formada pels materials que els rius abocaven al mar, és ben antiga. Aquests materials, una vegada apilats en estrats, es van anar enterrant i compactant a causa del pes de les capes superiors i es van anar transformant per la pressió i la temperatura de l'interior de la terra. Després, Montjuïc va treure el nas de sota les aigües. Aquesta pedra tan compactada de la muntanya s'anomena *gres*, és excel·lent per a la construcció i ha servit per crear literalment Barcelona, des de l'època dels romans fins a la meitat del segle XX. Les mossegades de les pedreres són ben visibles, reconvertides en l'estadi de la Foixarda, el Jardí Botànic, el Grec o l'antiga fossa comuna del cementiri.